

I 2 W

1 6 0 5

✓ 00/19.

ms. Nr. 296.

Gesner, Jul., Belg. disputaciones)

—(46) Hoe, M.

K. IV. 31.

Rupertus Niesing accepit
Jacobo Tappia.

comptur 1.13.7

J

DISPUTATIO V.

PRO EXAMINE
CONCILII TRIDENTI-

NI A DN: D. MARTINO CHEMNITIO
conscripto, opposita secundo Decreto
Quartæ sessionis,

Continens VI. Capita.

- I. De Occasione & statu præsentis Disputationis.
- II. De Versionibus Bibliorum in Linguas populares.
- III. De Vulgatâ editione Bibliorum.
- IV. Penes quem sit autoritas interpretandi atq; iudicium.
- V. De Medijs quibus verus scripturæ sensus indagatur.
- VI. De Interprete scripturarum.

*Quam privatâ συζητήσει excutiendam
sub Præsidio*

SALOMONIS GESNERI

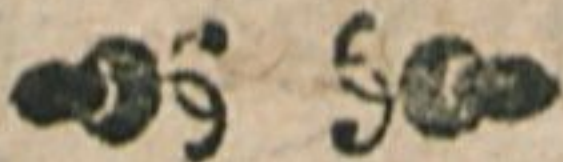
S. S. Theologiæ Doctoris & Professoris in Aca-
demiâ Witebergenſi Pub: proponit

AXELIVS GOSTAVI OXENSTIERN
Nobilis Suecus.

Anno Christi 1602. die 10. Februarij.

2. Pet: 1. 20.

πᾶσα προφητεία γραφῆς ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται.

VVITEBERGÆ,

Typis VVolffgangi Meifneri,

DISPUTATIO V.

PRO EXAMINE
CONCILII TRIDENTINI

IN AULA MARTINI CHEMNICI

ANNO DOMINI 1622

AVGVSTI

AVGVSTI

- I. De Cognitione deus per sensum & intellectum
- II. De rationis officio in iudiciis spiritualibus
- III. De Veritate christiana
- IV. De Veritate in actionibus humanis
- V. De Modis actionis voluntatis & intellectus
- VI. De methodo disputandi

AVGVSTI

AVGVSTI

SALVOMINI GEBNERI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

CAPUT PRIMUM.
De Occasione & Statu Præsentis Dispu-
tationis.

THESIS I.

Superioribus disputationibus evidenter satis ostensum est, quàm istud Irenæi lib. 3. c. 2. Pontificijs optimè conveniat ubi; de Hæreticis, Cum ex scripturis, inquit, arguuntur, in accusationem cõvertuntur ipsarum scripturarum, quasi non rectè habeant, neque sint ex autoritate, & quia variè sint dicta, & quia ex his veritas non possit inveniri ab his, qui nesciant traditionem &c.

II.

Eadem planè audaciâ Pontificij in Scripturarum accusationem & blasphemam Cavillationem ab hæretico suo spiritu excitati feruntur, Ac quia scripturam ambiguitatis & obscuritatis insimulant, idcirco ut animi vota eò facilius & minori negotio assequi possint, multa de scripturarum nugantur versionibus; Insuper etiam interpretandi autoritatem sibi arrogant prorsus dictatoriam.

III.

De hisce igitur duobus capitibus in hac nostrâ disputatione agemus, & quidem primò de scriptura versionibus; in quo due quæstiones præcipuè agitantur 1. Vtrum scriptura in linguas vernaculas & populares sit transferenda. 2. An vetus illa & vulgata (uti dicitur) versio sit pro authentica habenda, sive quod idem est, ipsis fontibus æquanda vel etiam præferenda, ut ab hac ad illos in disputationibus, lectioibus, prædicationibus & expositionibus provocari nequeat?

CAPUT SECUNDUM.

De Bibliorum in Linguas populares versionibus.

IV.

Primam verò quod attinet Controversiam, Adversarij nostri

A. 2

nostri astute sanè Negativam tuentur, ut scilicet auditores suos, quos Laicos appellant, à scripturarum lectione arceant; Quorsum hoc? ne videlicet scripturarum Lectio, si omnibus permitteretur, regnum Pape monstratis erroribus destruat, & ararium aliquid detrimenti capiat; Quàm frivolis autem rationibus, in ipsa *συναγωγῇ* videbimus.

V.

Nos contrà Affirmativam defendimus, nimirum velle Deum suam verbum omnibus in eà lingua, qua cuiq; nota est, hominibus proponi, tradi, inculcari: Hanc, inquam, sententiam propugnamus certis & firmis, qua sequuntur, rationibus innixi.

VI.

1. Christus ipse filius Dei scripturarum versionem in vernaculas linguas suà authoritate confirmavit, siquidem populū linguā Syriacā, qua Iudaeis tum temporis materna erat, docuit; Et verbis scripturae in eodem Idiotismo, (utpote in quem paulò antè translata erant Biblia) in cruce usus est, Matth: 27. 46. & Marci 15. 33.

VII.

2. Apostoli verò tum dictis, tum scriptis eam sufficienter comprobarunt. In die namq; Pentecostes S.S. inflati varijs linguis locuti sunt, Act. 2. omnesq; postmodum diversarum linguarum populos proprio ipsis & vernaculo sermone docuerunt: Scripta Novi Testamenti Græcè, cuius idiomatis maximus tum in orbe terrarum usus erat, ediderunt; inq; ijs sententias veteris Testamenti ex Græcā 72. interpretum translatione depromserunt.

VIII.

Matthæus quoq; ut perhibet Hieronymus, in Catalogo Eccles: Scrip: Evangelium suum Hebræis linguā populari scriptum reliquit, quam Syram & non purè Hebræam fuisse, Iohannes Albertus Vidmanstadius Ferdinandi Imperatoris Cancellarius,

cellarius, magna inter Pontificios quoque authoritatis vir in Proemio Syriaci testamenti asserit. Clemens insuper Alexandrinus apud Eusebium lib. 6. c. 13. testatur, Paulum, suam ad Hebræos Epistolam patrio sermone scripsisse; Lucam autem vel Clementem illum Pauli comitem Phil: 4. 3. eandem in Græcum idioma, ut à Græcis legi posset, traduxisse, Eusebius lib. 3. c. 34. censet.

IX.

Itaq; quid respondebunt Adversarij, cum & ipsi Christiani haberi velint, quibus ea, quæ Christus & Apostoli, qui immediate à S. S. regebantur Ioh: 16. 13. approbarunt haudquam licitum est reycere aut reprobare, nedum ea, quæ ipsimet fecerunt, ac proprio exemplo confirmarunt?

X.

3. Quin & nostram sententiam veram esse declarat totius antiquissima Ecclesia tam V. quam Novi Testamenti usus & perpetua praxis. Cum enim lingua cetera paulatim ab eâ, quâ cum Hebraicâ devinctæ erant, cognatione degenerare cepissent; Et in Babyloniorum ac Chaldaeorum Persarumq; Monarchia, Chaldaica lingua usus latissimè pateret, Daniel & Esdras quedam Chaldaicè seu Aramice & Syriacè conscripserunt; & aliquandiu post paraphrasis Bibliorum Chaldaica existit: Deniq; Græcorum emergente Monarchiâ, inq; usum veniente per orbem terrarum linguâ Græcâ, libri V. T. in Græcum sermonem studio Ptolomæi Philadelphî à 72. Assessoribus Syndrij Hierosolymitani translati sunt.

XI.

In N. autem Test: innumerabiles exstiterunt Latine versiones, teste Augustino lib. 2. de Doctrina Christiana c. 11. Hieronymus quoque Sacrà scripturam in Dalmaticum sermonem transtulit; & Sixtus Senensis lib. 6. Annot. 51. Chrysostomum ait in linguam Armenam vertisse: Quin & Viphilam Gothorû

A 3

Episcopum

Episcopum in Gothicam transtulisse author est Socrates, lib. 4. c. 33. Hæc tam vera sunt ut ab ipsis Adversarijs non negari, necdum infringi possint.

XII.

4. Cum Deus non tantum Latina Lingua hominibus, verum omnibus, cuiuscumq; sermonis gentibus verbum suum annunciari velit, iuxta mandatum Christi, Matth. 28. 19. Marci 16. 15. & exemplum Apostolorum Marci 16. 20. idque ex Scriptura dipromi & populo proponi iubeat, Deut. 17. 10. & 11. & c. 31. 11. 1. Tim. 4. 11. Tit. 2. 15. Certè lingua peregrinã & ignotã populo annunciari nec debet, nec cum fructu potest.

XIII.

Quod si igitur verbum Dei sermone populari predicare non modo non est prohibitum; verum etiam ab ipso Deo præceptum & iniunctum, Quis quaeso, nisi Antichristo Rom. adiurata cohors, affirmabit, Divina voluntati contrarium fore, si scriptura in notam & popularem Linguam transferatur? vel scripturam Literis contaminari, cum etiam ab impuro hominum ore prolata nihilominus immaculata maneat?

XIV.

5. Tandem nostram sententiam comprobabit, & calculo suo, qui omni exceptione maior est, confirmabit summa illa cælestis patris misericordia & amor erga genus humanum, qui cunctos homines vult servari & ad agnitionem veritatis pervenire, 1. Tim. 2. 4. neminem vero perire, sed omnes ad pœnitentiam recipere, 2. Pet. 3. 9. Quapropter & omnes ad se vocat Matth. 11 28. tamq; sollicitus est de nobis, & nos fovet, non aliter ac Gallina pullos suos sub alis suis, Luc. 13. 34. Neq; ulla media prætermittit, quibus nos lucrifacere possit. Hinc fit ut omnes cuiuscumq; status & conditionis homines scripturã scrutari iubeat. Ioh. 5. 39. ut cognoscamus quod Iesus sit Christus ille filius Dei, & ut credentes vitã habeamus per nomen ipsius.

Ioh. 20.

95.

Ioh. 20. 31. Populus verò quomodo scripturam scrutabitur nisi sermone populari sibiq; cognito?

XV.

Verùm pontificij rimam facile, per quam se evadere posse arbitrantur, inveniunt; Neq; n. populo scripturarum Lectione concedent. Sed nos illam Tyrannidem, quam isti in Ecclesiam Dei exercent, detestantes, potius divine voluntati; dicto audientes simus iubenti nos legem suam populo praelegere, Deut. 31. 11. & 12. & praeipienti in universum omnibus ἑξουσίῃ τῶν ἡγεμόνων, Ioh. 5. 39. & mandata sua in cordibus conservare, ea meditari sedentes, consurgentes, ambulantes, ipsis etiam insculpere postibus. Deut. 6. & 11. sicut & Psaltes Regius quilibet justum legem Domini, ait, meditari die ac nocte, Psal. 1. 2.

XVI.

Quin & Regi in specie iniunctum legimus, Deut. 17. v. 18. & 19. 21. ut evolvat legem Domini cunctis diebus vitae suae. Neq; hoc novum esse in Ecclesia testatur exemplum Berræensium, qui doctrinam Apostoli Pauli ad scripturam exegisse leguntur Act. 17. 11. Et totius Antiquissima Ecclesia usus & praxis.

XVII.

Faciunt v. Pontificij perinde ac si quis militem inermem in aciem educeret, quem omni procul dubio hosti interficiendum praeberet. Status enim Ecclesiae in hac vitâ perpetua est militia & certamen cum Dominis mundi, Reëtoribus tenebrarum & spiritualibus astutijs in caelestibus, Eph. 6. 12. Arma v. Ecclesiae non sunt carnalia sed spiritualia, 2. Cor. 10. 3. & 4. Fides nimirum, Eph. 6. 16. 1. Thess. 5. 8. quae ex auditu verbi nascitur, Rom. 10. 17.

XVIII.

Quin & ipsum verbum D E I est μάχη τῶν πνεύματων, Eph. 6. 17. quo non tantum ignita Diaboli tela excipiuntur, sed & ipse oppugnatur, 2. Corinth. 10. 4. tantam vim & efficaciam obtinet, ut etiam potentia roboris
Dei

Dei appelletur Eph. 6. 16. 2. Cor. 10. 4. Ecclesia igitur Dei hi-
sce (quibus solis Sathanas repellitur & expugnatur) armis spo-
liata & denudata quomodo insultibus eiusdem resistet? Quibus
armis defensa in die tentationis consistere poterit?

XIX.

Denique vel probabilem aliquam rationem nobis reddant
adversarij, ob quam Dominus libros veteris Test: in Hebraic
co Idiome: Novi vero Testamenti in Græco quàm in alio con-
scribi maluerit. Certè haud reperient aliam, quàm quòd tempore
veteris Testamenti imprimis vivente Abrahamo, & aliquot
seculis post, summa fuerit Hebraica lingua cum alijs cognatio
& affinitas, ut patet ex peregrinatione Abraha, Isaac, & Ia-
cob: Et imprimis Gen: 31. 47. & 48. Et ex nominibus filiorum
Jacob, quæ ipsis à filiabus Laban Syriaco sermone utentibus,
imposita fuerunt. Sub. N. autem Test: nulla tam usitata fuit
quàm Lingua Græca. Idcirco ut ab omnibus legi ac intelligi
posset, visum est Deo hisce potius quam alijs linguis verbum
suum scriptum Ecclesie tradere.

CAPUT TERTIUM.

De Vulgata editione Bibliorum.

XX.

Veniamus nunc ad secundam controversiam, in qua quæri-
tur: Vtrum vetus illa & vulgata translatio simpliciter sit pro
authentica habenda, ut ab illa etiam manifestis deprehensis er-
roribus nullo modo recedere liceat? Adversarij nostri absque
omni exceptione affirmant, adeo quidem ut eam non solum
ipsis fontibus auctoritate parem statuunt, sed & quidam illo-
rum ipsam preferendam censeant.

XXI.

Hoc nos, ut Christianos decet, in ipsos scripturæ fontes im-
pium & iniustum; Ecclesia vero minime tutum esse iudica-
mus

mus. Idcirco cum cautione quadam respondemus, vulgatam versionem simpliciter à nobis non damnari aut reijci, cum multa in illa (quisquis tandem eius author fuerit; certò enim non constat) satis commodè sint translata: nunquam tamen ipsis genuinis & germanis exemplaribus Hebraicis librorum V. Test. & Græcis N. Test. præferri vel æuari, cum id absque sempiterno Ecclesia dispendio fieri non possit.

XXII.

Est n. multis in Locis partim Librariorū incuriā & insciētiā ita mutata ac mutilata; partim seculorū subsequentiū vitio ita depravata ac corrupta, ut ad fontes relata ortum suum minime agnoscat; quod quidē multis ostendi posset, verum pauca delibasse sufficiat: Genes: 9. 6. ubi habetur in Hebraico textu, Qui fuderit sanguinem humanum, per hominem fundetur sanguis illius; in veteri versione omissum est, per hominem.

XXIII.

Similiter Genes: 3. 17. translatum est, Maledicta terra in opere tuo, pro, Maledicta terra propter te. Item Psal: 2. 12. Apprehendite disciplinam, pro, Osculamini sive adorete filium; & Psal: 31. 9. In chamo & frano maxillas eorum astringe, qui non approximant ad te, cum tamen vertendum fuisset, Lupato & frano os eorum astringendum est, ne accedant ad te. Item Psal. 68. 23. convertam in profundum maris, pro, Reducam e profundo maris. Sic Psal. 131. 5. pro victu, habetur, vidua.

XXIV.

Neque sane N. T. versio erroribus atque vitijs caret, ut ex illo Christi dicto Matth. 9. 13. Non veni ad vocandum iustos, sed peccatores, patet; vox enim illa suavissima, Ad penitentiam, plane est prætermissa. Idem videre est Rom. 11. 6. ubi hac elegantissima sententia; (Sin ex operibus iam non ex gratiâ

B

gratiâ

gratiã, alioquin opus iam non est opus, quod aliquid cõtra pontificios facere videretur, omnino est præterita.

XXV.

Sic, Luc. 15. 8. Pro Everrit domum, legitur Everrit domũ: Ioh, 16. post hæc verba, Persequebantur Iudæi Iesum, desunt illa, Et quærebant illum interficere: Et c. 21. 22. versum est; Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Cum tamen iuxta Græca lingua veritatem transferendum fuisset, Si eum volo manere donec veniam quid ad te: Et alia quamplurima, quæ hîc singula enumerare, non est locus.

XXVI.

Quin & hoc ipso Antiquissima & purioris Ecclesie vîstigiis, qua omnes versiones inter se conferre, & ad ipsos fontes examinare solita est, semperq; fontes rivulis puriores esse, atq; idcirco præferendos iudicavit, insistimus. Augustinus enim in lib: de vera Relig: inquit, Locutio divinarum scripturarũ secundum cuiusq; lingua proprietatem accipienda est: Atq; illud ipsum idem Augustinus multis in locis testatur, ut de doct: Christiana, lib. 2. c. 11. 12. 15. Item, Epist. 59. & lib. 1. de sermone Domini in monte. Contra Faustum, l. 11. & alibi.

XXVII.

Verũ in re manifestã & dilucidã pluribus opus non est; ipsi namque pontificij errorem suum procul dubio vident & tacite agnoscunt; Est tamen non omnino nulla causa, ob quam illi tam pertinaciter suæ opinioni insistant. Animadvertunt enim plurima in vulgatã editione loca reperiri, quæ à genuino & nativo sensu partim vocabulorum, imo integrarum sententiarum vel mutatione, vel liturã, vel additione: partim pessimã expositione translata in alium depravata, & ad suos errores stabiliendos vrobenter tracta & inclinata sunt.

XXVIII.

Quorum de genere illud, Gen. 3. 15. est, ipsa conteret Capus

putatum, cum tamen iuxta proprietatem linguae Hebraica
 IPSE, vel in neutro genere IPSVM, fuisset transferendū:
 Sic pro stabiliendā sanctorum invocatione adfertur illud, Psa.
 105.1. Laudate Dominum in Sanctis eius, cum in Hebræo textu
 habeatur vox שֶׁפָּרָה quæ sanctitatem vel sanctuarium non San-
 ctos denotat.

XXIX.

Illud Gen. 4.13. Maior est iniquitas mea, quam ut veniā
 merear, pro confirmandis operum meritis adfertur; tametsi
 vox hebraea non mereri aliquid, sed ferre sive consequi signi-
 ficet. Pro iisdem & illud, Heb. 13. v. 16. Talibus hostijs pro-
 meretur Deus, proferri solet; verum ex fontibus id ipsum fa-
 cile refutatur verbum enim quod illic habetur עֲוֹרָהּ נִמְנָה
 meritum sed delectationem indicat.

XXX.

Ne verò Pontificij ex testimonio Apostoli, Rom. 4. 2. di-
 centis, Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet quod
 gloriatur, sed non coram Deo, erroris convincantur, operibus
 adijci particulam LEGIS consultum sibi fore iudicarunt, ut
 hoc modo sub voce Legis fucum nobis facere possent, opera hinc
 saltem Legis intendi Ceremonialis contendentes: Eiusdem
 generis plurima passim leguntur, Ioh. 5. 5.1. Gen. 6. 5. & c. 3. 21.
 Ioh. 14. v. 26. Eph. 6. 13. Heb. 9. 28. & c.

CAPUT QUARTUM.

Penes quem sit authoritas interpretandi atq; iudicium.

XXXI.

Et tantum quidem de primâ nostræ disputationis parte;
 Sequitur nunc, ut secundâ, quæ de interpretatione agit scriptu-
 rarū, accedamus. Principiò a. sciendū est donū interpretationis
 nisi in Ecclesia nullibi reperiri, cū homo animalis ea quæ sunt
 Sp. r: minimè intelligat; Spiritualis v. omnia dydicet. 1. Cor.
 2. 14. Præterea etiā censemus neminē suæ prudentiæ innixum

B 2

scriptu-

scripturam interpretari debere. Neque eam veram esse explanationem iudicamus, quam totius veneranda Antiquitatis & purioris Ecclesie testimonia deficiunt.

XXXII.

Quid ergo? Nihilne nobis hac in parte controversi cum pontificijs intercedit? Certe plurimum. Est enim quaestio hac vel gravissima maximiq; momenti, praesertim cum scripturae non sint in verbis, ut inquit Hieronymus in c. 1. ad Galatas, sed in sensu, non in superficie, sed in medulla; non in sermonum folijs, sed in radice rationis; Et vel idcirco summam consideratione digna, quod in illa si pontificij victoriam obtinerent, haud difficulter quaevis Scripturae loca in contrarium sensum detorquere, & humani cordis figmenta loco doctrinae caelestis Ecclesiae obtrudere possent.

XXXIII.

Vt igitur hic locus quantam poterit perspicuitate a nobis pertractetur, in duo illum membra dissecemus, quorum alterum de Interprete aget Scripturarum; alterum causas interpretationis inquiret; ubi potissimum, Penes quem potestas iusque & auctoritas interpretandi sit, perpendemus, Quibusq; ad verum & genuinum sensum medijs perveniri possit, dispiciemus.

XXXIV.

Summum verò ius, iudiciumq; & auctoritatem interpretandi soli S. S. in scripturis loquenti ut auctori attribuimus; ipsius enim instinctu atque impulsu cum locuti sint Sancti Dei homines 2. Pet. 1. 21. 2. Tim. 3. 16. Quem ipso melius scripturae mentem sensumq; tenere putabimus? Quis non eius potius quam alicuius hominis iudicio stare velit? Praesertim cum ea omnia, quae in summo controversiarum Iudice atq; Legitimo scripturarum interprete requiruntur, nisi in hoc solo in nemine reperiantur.

XXXV.

Quandoquidem verò S. S. non immediate nobiscum, sed
mediante

ut vocem divinam amplectamur, excolamur, veneramur, eiusque dictamen, (cum errare non possit) nobis sequendum, imitandumque proponimus. Atqui (ita enim obijciunt Adversarij) scriptura est obscura, multisque in locis ita perplexa, & intricata, ut inde te expedire non possis; unde ergo verum eius atque genuinum sensum percipies?

XL.

Respondemus, Non quidem à nobis negari, scripturas multis in locis obscuras esse, atque explicatu difficiles; interim tamen hoc nos constanter asserere, ea omnia, quae nobis ad salutem sunt necessaria, apertissime in ijs contineri; Addo & hoc, Nihil ferè de illis obscuritatibus erui, (ut inquit B. Augustinus) quod non planissime dictum alibi reperiat; ex quibus verbis colligitur intricata scriptura loca per manifestiora & magis perspicua explicari debere: atque ita consequenter eam optimam esse scripturae interpretationem, quae ipsius scripturae nititur fundamento.

XLI.

Hinc itaque cognosce, unde verus scripturae sensus peti debeat; non ex iudicio humanae rationis, quae caca est in rebus divinis; neque ex hominum auctoritate, quae vera & sana doctrinae pestis, est certissimaque pernicies: Sed ex ipsa scriptura Sacra, in qua S. S. voluntatem suam nobis patefecit, ipsamque optimum sui ipsius interpretem constituit; idque asserimus non humanam innixi auctoritate, sed divinam; firmissimisque, ut ex sequentibus patebit, suffulti argumentis.

XLII.

1. Quod si enim à nostris stare partibus Servatorem ipsam probatum diderimus, quis hoc argumentum non irrefutabile & invictum fatebitur? Atqui Servator noster Christus S. scripturam non solum more Papistarum non sprexit, sed etiam tantae eius auctoritatem fecit, ut ex eadem Divinitatem suam asserere

non

non dubitaverit. *Iob. 5. 39.* Quanto igitur magis nos in eius auctoritate acquiescimus? Et postmodum versu 46: istam *Mosis Prophetiam*, quam, *Deut. 18. 15.* descriptam legimus, ad se accommodat, nostram hoc ipso sententiam vel maxime confirmans: Unde enim istius *Mosaicæ scripturæ* sensum certius quàm ex hoc *Christi testimonio* colligere possumus?

XLIII.

Sic *Christus Sadducæos erroris* arguit propter ignorantiam *scripturarum*, *Matth. 22. 29.* atq; *veritatem* præcipit istius *fidei nostræ articuli de mortuorum Resurrectione* non aliunde quam ex *scriptura* evincit, versu 32. atq; ita *scripturam* per ipsam exponit & interpretatur.

XLIV.

2. *Propheta* certè & *Apostoli, Domini & Magistri sui vestigijs* insistentes, ab hominibus ad *scripturam* nos vocant: ad hanc dogmata qualibet examinari, *Interpretationes* quaslibet exigi & *dijudicari* volunt. Sic *Esaías* nos ab hominum traditionibus avocans regulam atque normam præscribit *Legem & Testimonium*. *Esa. 8. 19. 20.* Et *Paulus* iubet nos *prophetias* non aspernari, sed omnia probare, id verò quod bonum est tenere, *1. Thess. 5. 20. 21.* At iuxta quam regulam? illam nos *Petrus* docet in *1. Epist. 1. 19.* dum ait, rectè *Christianos* facere, quod *sermoni prophetico* attendunt.

XLV.

Similiter & *Apostolus Iohannes* in *1. Epist. 4. 1.* hortatur *Christianos* ut *Spiritus* probent, an ex *Deo* sint. Sed unde quæso? Ex *fructibus ipsorum*, teste *Christo*, *Matth. 7. 17.* quæ certè non sunt alij quàm *doctrina ipsorum*, eiusq; *interpretatio*, prout patet ex eodem *Iohanne* c. eodem v. 2. 3. In *dijudicandis* autem *fructibus* exemplum imitabimur *Berræensium*, qui *Pauli doctrinam* ad *Scripturam* veluti *lapidem lydium* probabant, *Act. 17. 11.*

3. *Commen*

XLVI.

3. Commentatorum hic solus finis & scopus propositus est, ut aliquem authorem illustrent, explicent, & veram eius mentem indagent; Vnde eorum Commentarij Explicationes dici meruerunt. Iam verò quis ignorat Scripta Prophetica & Apostolica nihil nisi expositiones esse & illustrationes Scripturae Mosaicae, in qua omnia quidem, quae ad salutem aeternam sunt necessaria, continebantur, tametsi pro ratione V. Testam. obscurius, partim involucris vaticiniorum implicata, partim Leviticis Caremonijs & Sacrificijs adumbrata; quae omnia eò dilucidiora reddebantur, quò magis adventus N. Testamenti appropinquabat.

XLVII.

Solent praeterea commentarij inter se collati plurimum Lucis, & auctori, quem explicandum susceperunt, & sibi invicem afferre, seq. mutuò illustrare, & imprimis priores à posterioribus Lucem mutuari haud exiguam: Quod cum ita sit, Quis scriptis Prophetis & Apostolicis, quae unum & eundem sapiunt authorem, omnem detrahet communionem? Et mutuam Coniunctionem atq. explicationem, quam in alijs Scriptis summam esse concedit, eam in divinis locum habere non posse contendet?

XLVIII.

Res autem ipsa testatur ita Sacram scripturam erga se esse affectam, ut nulla eius pars sit, quae toti corpori non aliquid adferat Lucis: Ita enim primum Decalogi praeceptum multis in Locis explicatur, & imprimis, Deut: 6. & c. 10. vers. 12. 13. Matth. 22. 37. Luc. 10. 27. Secundam tabulam interpretatur Christus, Matth. 5. & 6. & c. Totum verò Decalogum per omnes suas partes explicant, exponunt, illustrent, Ipse Moses in omnibus suis libris & praecipue in Deuteronomio; huncque insecuti Prophetae & Apostoli, Quorum mutuam declarationem

&

Et explicationem Matthaeus testatam facit, dum illud Michee
5. 1. Et tu Bethlehem Iuda &c. Christo accommodat, c. 2. 6.
Idem videre est Hierem: 31. 15. Matth. 2. 18. Psal. 132. 17.
Luc. 1. 69. Malach. 3. 1. Matth. 11. 10. Psal. 2. 9. Heb. 1. 5. &c.

XLIX.

4. Occurrit etiam nobis in auxilium venerandus ille san-
ctorum Patrum chorus, quorum testimonia, si ratio institui
pateretur, quamplurima accumulare possemus, sed de pluribus
pauca sufficiant. Irenaeus lib. 4. adversus Haeres. c. 63. Legiti-
ma, inquit, & minime periculosa scripturae expositio est secun-
dum scripturas ipsas. Et Augustinus lib. de Nup. & concupisc.
c. 33. sic scribit: Ista controversia (puta de qua illic loquitur)
iudicem requirit; iudicet Christus: Et paulo post; iudicet
cum illo & Apostolus, Quia in Apostolo ipse loquitur Christus.

L.

Basilii summam decidendi & definiendi controversias
authoritate scripturae tribuit, in Epist. 30. sic scribens. ἡ θεοῦ πνευ-
ματι δὴ μὴ διὰ τῆς ἀνθρώπων γραφῆς, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος
καὶ τῶν ἀποστόλων ἐκτετακται. ἡ δὲ ἀληθεία ἡ ψῆφος.
Gerson de commun: sub utraq; specie his verbis nostram sen-
tentiam confirmat; Scriptura sacra est regula fidei, contra
quam bene intellectam non est admittenda hominum autori-
tas. Et in Tractatu, Quae veritates sunt retinendae, ait, Scri-
ptura exponit regulas suas per semetipsas secundum diversos
passus Scripturae.

LI.

Itaq; cum Christus ipse & dictis & factis illam scripturae
explicationem qua ex scriptura ipsa deducitur, confirmet;
Propheta & apostoli nos ab hominum avocantes autoritate
regulam praescribant legem & Testimonium. Ipsa deniq; expe-
riencia

C

scientia modum hunc interpretandi Apostolis ipsis usitatum fuisse maximeq; illustrem testetur; cumq; venerandam Antiquitatem & puriorem Ecclesiam illo usam esse constet; Quis tantis rationibus commotus non utroq; pede in nostram ibit sententiam?

LII.

Ex tam dictis constat quanta sit Rom. Pontificum non in Ecclesiam Christi solum, sed etiam in ipsum S. S. vocemq; eius Sacram scripturam Tyrannis, blasphemia, fraus, dolus: istam enim quam soli S. S. sacraeq; scriptura convenire certum est, auctoritatem atq; iudicium sibi merâ fraude vendicant; Quin & tantum sibi ius in scripturam asserunt, ut non sua dogmata ad ipsam exigant, sed illam potius ad præconceptos suos errores stabiliendos inflecti velint; quod tametsi illi (veluti sunt hypocrite) verbis gravissimè negent; factis tamen id ipsum abundè testantur.

LIII.

Quod si enim alia istius fraudis atq; Tyrannidis documenta dari non possent, quam vel illud Hosij Cardinalis (qui legatus pontificius in synodo Tridentina fuit) quod scriptum legitimus in libello ipsius de expresso Dei verbo; indicio certè esset ipsis nequaquam falsum crimen impingi: Sic enim scribit: Si quis habet interpretationem Romana Ecclesiæ de loco aliquo scripturae, etiamsi nec sciat, nec intelligat, an aut quomodo cū scripturae verbis conveniat, ille tamen habet ipsissimum verbum Dei.

LIV.

Sic assentatores Rom. aulæ multa etiam illustria scripturæ testimonia de Christo ad suam Antichristum Rom. accommodarunt, ut illud Psa. 8. omnia subiecisti sub pedibus eius &c. de Papa interpretari non sunt veriti, nihil obstante quod in Epist. ad Heb. c. 2. de Christo vaticinatum esse hoc Psalmo Prophetam

phetam asseratur; minimè attendentes quam hac sua expositione non ridicula solum, sed etiam impia sit. Illud quoque Christi, Ioh. 12. 32. Cum exaltatus fuero, omnia traham ad me; sic interpretantur; cum exaltatus fuero, hoc est, cum ad papalem dignitatem evectus fuero: Omnia scilicet Regna mundi traham ad me. O impiam! o blasphemam interpretationem!

LV.

Consideratione verò dignus est astus Rom: Antichristi, qui ut huiusmodi suas expositiones simplici populo primum obtrudere, postmodum vero persuadere possit; in Theatrum Ecclesiae introduxit monstrum illud, monstrum, inquam, horrendum, ingens, maximeque perniciosum toti Ecclesiae: Fidem, dico, implicitam, quâ homines non aliter ac bruta animalia absque ratione feruntur, atque omnia quae sciunt quaeque ignorant, sub lege conscientiae credere iubentur.

LVI.

Nos contra, tametsi in hominibus agrestibus eximiam quandam & solidam mysteriorum divinatorum cognitionem non requiramus, illud tenentes quod Augustinus dicit, contra Epistolam Fundamenti, c. 4. ceteram turbam non intelligendi vacillate, sed credendi simplicitate tutissimam fieri; tamen à tam stupidâ, atque omnino bruta sacrarum literarum ignorantia merito abhorremus; Et huiusmodi fidem implicitam Christianae professionis hominibus cuiuscumque tandem sortis indignam iudicamus.

LVII.

Iubemur namque omnes in universum scripturam scrutari, atque illinc mysteriorum divinatorum certitudinem colligere, Ioh. 5. 39. Et mandata divina in corde nostro conservare, ea quoque meditari sedentes, consurgentes, dormientes, ambulantes; ligare ipsa in manu nostrâ & scribere in pedibus nostris. Deuteronom. 6. vers. 6. 7. 8. 9. & cap. 11. vers. 18. 19. 26. Apostolus quoque Paulus vult Christianos sapientes esse

esse ad bonum Rom, 16. 19. & Salvator ipse omnibus Christianis sub persona Apostolorum imperat ut prudentes sint, sicut serpentes, & simplices sicut columba, Matth: 10. 16. Quae prudentia cum fide implicita Romanensium consistere nullo modo potest. Denique praxis totius antiquissima Ecclesiae hanc pontificiorum fraudem (si argumentis ageretur) facile detectam nullo everteret negotio.

LVIII.

Eò verò gravior minusq; toleranda est haec servitus papistica, quò magis eius propugnatores Scripturae sacrae vim atq; auctoritatem enervare laborant, atq; idolum suum Papam Rom. ipsi voci sacrae scripturae praeponere student & praeferre; cum tamen Christus ipse sacrae scripturae auctoritatem multis parasangis maiorem esse auctoritate verae etiam Ecclesiae testetur. Ioh. 5. vers. 34. 36. 39. nedum Antichristiana.

CAPUT QUINTUM.
DE MEDIIS, QUIBVS VERVS SCRIPTURAE SENSUS INDAGATUR.

LIX.

Sed viderint ipsi Pontificij, quam fideliter ovium Christi curam agant; Nos in instituto progrediemur, & media tandem, quibus verus Scripturae sensus indagari atque inveniri possit, breviter inquiremus.

LX.

Varia media atque plurima à scriptoribus & veteribus & recentioribus enumerantur; ab alijs quidem plura, ab alijs pauciora: Nos authorem nostrum, quem discutiendum proposuimus, secuti, tribus potissimum contenti erimus, 1. Ut omnis interpretatio verbis scripturae consentiat: 2. ut circumstantijs textus respondeat, 3. ut analogiae fidei consona sit. Ad haec enim varia caetera omnia commodissime referri posse videntur.

¶ 1. Primum

LXI.

Primum igitur quod attinet medium, diligenter summoque studio Originalium linguarum cognitio appetenda est, Hebraica quidem propter V. Test. Graeca vero propter N. T. Quantos enim errores in Ecclesiam introduxerit linguarum ignorantia, id Papistarum dogmata quamplurima demonstrant: Quantis erroribus propter linguarum ignorationem implicati fuerint alioquin pijs Patres, id ipsorum monumenta testantur: Quanta denique, & quam multa eandem ob causam in vulgata editione pessima fide translata sint, id in priori nostrae disputationis parte paucis quidem sed evidenter ostensum est.

LXII.

Emphasis certe vocabulorum in istis linguis tanta est, ut aliam quacunque linguam non tam facile exprimi possit. Unde fieri videmus, illud saepe ex fontibus erui, quod versanti tantum in lectione versionum ne quidem in mentem venire potuisset. Hinc multi Patres alioquin summe eruditi sese circa variorum locorum explanationem graviter torserunt & excruciarunt; Cum tamen linguarum si fuissent periti, nullam se inde difficultate expedire potuissent.

LXIII.

Deinde & illud in scripturae verbis studiosè observandum est, sintne verba proprie & ἰσχυρὰ τὸ ἔπος accipienda, an verò improprie & figuratè. Illic etymologia observari solet; Hic Allegoriam, Tropologiam, & Anagogen perpendere convenit. Hac enim si inter se confundantur, quin errorem falsamque paviant interpretationem, caveri non potest.

LXIV.

Secundum medium quo genuinus scripturae sensus haberi possit, proposuimus considerationem circumstantiarum textus, quarum de genere sunt Tempus, Persona, Res, Materia, Fi-

nis, Locus, Antecedentia, Consequentia &c. de quibus Cyrillus in Iohannem lib. 8. sic scribit; Ante omnia quando locum scripturae intelligere volumus, tria diligenter consideranda sunt: Tempus quando scriptum est quod dicitur: Persona que dicit, vel ad quam aut de qua dicitur: Et Res propter quam & de qua dicitur, sic enim absq; errore sensum poterimus verum investigare.

LXV.

Et Hilarius, lib. 4. de Trinitate, intelligentia, inquit, dictorum ex causis sumenda est dicendi; Et lib. 9. Dictorum intelligentia aut ex prepositis, aut ex consequentibus expectetur. Et sane est huius medijs admodum necessaria consideratio, imprimis propter Bestie Rom: corruptelas, que saepe circumstantijs textus datâ operâ non animadversis, mirabilem eamq; falsam ex scrinio pectoris sui necere consuevit interpretationem; quod ex istius sententia depravatione patet, que habetur, Matth. 19. 17. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata: Hinc pontificij operum merita iustificare concludunt, non attendentes cui & quâ occasione permotus Christus hæc dixerit. Et ex quamplurimis alijs que enumerare instituti ratio non concedit.

LXVI.

Ad hoc secundum medium referri quoq; debet locorum collatio, quâ, si studiosè observetur, multa obscurissimè dicta explicari poterunt & expediri. Quam enim præstans hoc sit medium ad verum scripturae sensum indagandum id ex unico Christi dicto, Luc. 18. 24. manifestum evadit. Sic enim inquit Servator postquam divitem responso suo tristem dimisisset, Quam difficile qui pecunias habent, in regnum Dei intrant. Facilius est Camelum &c. ex quo colligi potest divites salvari impossibile esse.

LXVII.

Verum

Verum conferatur hic locus cum explicatione Christi quae habetur Marci 10. 24. ubi Servator seipsum his verbis interpretatur. Difficile est eos qui fiduciam habent in pecunijs, regnum Dei ingredi: vides quantum à Luce loca quantumlibet obscurissima collatione facta perfundantur: Quin & Apostolus Paulus mandatum dedit Christianis, ut duo aut tres inter se de mysterijs fidei colloquerentur, 1. Cor. 13. 29. quod certe absq. scripturarum comparatione haud convenienter fieri potest.

LXVIII.

Tertium deniq. medium esse diximus, ut omnis interpretatio sit analogia fidei, ut inquit Paulus, Rom. 12. 6. Et certe ex praecipuis hoc unum est, quod si diligenter perpendas, & in quorumlibet locorum explicatione observes, à veritatis tramite exorbitare nullo modo poteris.

LXIX.

Nullus enim est scripturae locus quantumlibet obscuritate insignis, quin si eum iuxta fidei analogiam exponas, error facile vitari & declinari possit, ut exempli loco sit nobis istud Paulinum, 1. Cor. 3. 12. 13. 14. 15. Quod si quis superstruxerit super fundamentum hoc (scilicet Iesum Christum) aurum, argentum &c. Qui locus tametsi in se obscurus & intricatus sit, tamen si ad analogiam fidei exigatur, omnis obscuritas discussa evanescet. Fundamentum enim unicum est Christus, vers. 11. huic superstruunt alij quidem aurum, argentum, lapides preciosos, id est, Capita doctrinae Christianae. Alij ligna, fœnum, stipulam, id est, traditiones humanas nullo verbo Dei nitentes, idq. ex infirmitate & imprudentia: Cuiusq. verò opus probabitur igne scilicet tentationis & afflictionis. Aliter nãq. hunc locum explicare analogia fidei non permittit.

LXX.

Inter cetera verò hoc nullo modo est praterendum scripturae verum sensum absque oratione perpetua & assiduo

divis precibus acquiri non posse. Homo enim per se cum in mysterijs divinis non aliter ac talpa ad splendorem Solis cecuti- at, absq; Spiritus sancti illuminatione proficere omnino non potest; Quapropter à Domino iubemur petere cum fiducia nihil haesitantes, Iacob. 1. 5. certò id adepturi iuxta promissum Christi, Matth. 7. 7. Marc. 11. 24.

LXXI.

De hoc ipso praeclare Origenes inquit, Homil. 17. in Exod: Non solum studium nobis adhibendum est ad discendas sa- cras literas, verùm & supplicandum Domino, ut ipse acci- piens librum signatum dignetur aperire, ipse enim est qui ape- rit mentes, ut intelligantur scripturae. Similiter Augustinus de scalis paradisi c. 2. Lectio, inquit, inquit, Oratio postulat, Meditatio invenit, contemplatio degustat. Et Hieronymus ad latam ait, Orationi lectio, lectioni succedat oratio.

LXXII.

Consulendi quoq; à nobis sunt doctorum virorum com- mentarij, qui si rite adhibeantur, inter se conferantur, & cum iudicio legantur, dici vix potest, quantum versanti in Bi- bliorum lectione allaturi sint adiumenti. In ijs verò legendis & evolvendis merito Augustinū imitabimur, Qui in Epist. 19. scribit, se scriptores Ecclesiasticos ita legere, ut quantalibet sanctitate doctrinaq; praevalleant, non ideo verum putet, quia ipsi ita senserunt, sed quia vel per authores Canonicos, vel probabili ratione, quod à verò non abhorreat, persuadere potuerunt.

CAPUT SEXTUM.
DE INTERPRETE SCRIP-
TURARUM.

LXXIII.

Restat nunc ut quid nobis cum Papistica cohorte de scriptu-
rarum

rarum interprete certaminis sit, paucis proponamus. Namque huc tandem causâ ad desperationem adactâ delabuntur, donum interpretationis in Ecclesia necessarium solis Episcopis vasaq; clericorum turba, imprimis verò Rom: Pontifici transcribentes; Parùm interim estimantes, quanto dono Christo spoliatur atq; destituatur Ecclesia.

LXXIV.

Atque tametsi hac Antichristi iniuria atque sacrilegium intolerabile sit, minimeq; ferendum; est tamen aliquid gravius, quod absq; presentissimo certissimoq; vera & sana doctrina periculo atque aeterna salutis dispendio admitti non potest; ipse enim pro consuetâ Tyrannide non hereditario suo solum iure privans Ecclesiam, donum interpretationis soli sibi vendicat, verùm etiam tantâ se fingit interpretandi prædictum potestate, ut omnes suas interpretationes, siue cum scripturis consentiant, siue ab iisdem dissentiant, passim & promiscue, omni absq; examine atque dijudicatione suscipi, recipi, acceptari iubeat.

LXXV.

Omnes quoq; Patrum tam bonas quam malas expositiones (dummodo aliquid pro ipso facere videantur,) contra ipsorummet Patrum manifestam mentem, Ecclesia Christi obtrudere non veretur; hac suâ Tyrannide vel maxime iustificans se illum, de quo B. Paulus scribit in Epist. 2. ad Thess. 2. venisse Antichristum.

LXXVI.

Magnum verò est discrimen inter D. Pauli & hanc, quam recensuimus Pontificiorum sententiam: Ipse enim in 1. Cor. 12. 11. affirmat S. S. distribuere, donum interpretationis cuique prout vult; unde manifestum evadit donum hoc præstantissimum non ad certam sedem, certosq; homines esse alligatum, certo vè loco, ut impie fingunt Adversarij, affixum. Idque

D

ipso

ipso facto testatus est Dominus, in V. Test: qui saepe praeferitis
 ordinarijs sacerdotibus & pontificibus tribus Levi, ex alijs tri-
 bus Prophetas & voluntatis suae interpretes excitavit, suog.
 S. iritu abunde implevit, ut patet ex vocatione Samuelis, 1.
 Sam. 2. 35. Elisei 1. Reg. 19. v. 19. & 20. Esaiæ, Esa. 6. 8. & c. 49.
 1. item ex historia Danielis & aliorum.

LXXVII.

Prætoriam autem illam interpretandi potestatem pro-
 fus evertit summa illa Pauli humilitas, qui suas conciones à
 Berræensibus examinari permisit, Act. 17. 11. Et Christianos
 omnia probare voluit, id verò quod bonum est tenere. 1. The-
 sal. 5. 21.

LXXVIII.

Patres certè quod attinet, noluerunt illi suas expositiones
 veluti oracula accipi, ut manifestum est ex citato à nobis, The-
 si 72. dicto Augustini, ex Epist. 19. quod etiam Origenes testa-
 tur in c. 2. ad Rom: dicens. Hæc de circumcissione eà lege sunt
 dicta à nobis, ut si quis melius & rationabilius dixerit, illa
 magis quàm hæc nostra teneantur. Idem vult Hieronymus, ad
 Minerium & Alexandrum sic scribens: Meum propositum est
 antiquos legere, probare singula, retinere quæ bona sunt, &
 à fide Ecclesiæ Catholicæ non recedere: Et in c. 2. Micheæ, vi-
 detur mihi, inquit, sic posse sensus reddi, si tamen prudens le-
 ctor nostræ rationi acquieverit.

LXXIX.

Itaque nos tamen si donum hoc Interpretationis non omni-
 bus dari, utraque manu concedamus; Quin etiam ipsi contem-
 damus, ut scripturarum in Ecclesiæ interpretes sint, ipsam e-
 xigere necessitatem: tamen donum illud certo loco, certe quæ
 sedis hominibus (quod Ecclesiæ in præiudicium fieri necesse est)
 transcribere nec audemus nec possumus.

30. Promissio

LXXX.

Promissio enim Christi tam perspicua, & deoq̄ illustis est, ut nullâ Sophisticâ vel cavillo cludi possit: Recipit namque sese Spiritum sanctum cunctis daturum petentibus ipsum, Luc. 11. 13. Mattha. 7. 11. omnesq̄ petere iubet sub certa spe id quod rogatur, consequendi, Marc. 11. 24. Luc. 11. 9. Matth. 7. 7. Iacob: 1. 5. & 6. Quapropter firmissimis his promissionibus confisi, quemlibet Christianum legitimis medijs utentem per gratiam S. S. veram scripturâ mentem atque sensum assequi posse censemus, statuimus, concludimus. Dominus noster

IESVS Christus conservet nos in veritate, ipsius sermo est veritas.

AMEN.

μόνω τῷ θεῷ δ' ὄξαι.

99 A 6902

ULB Halle

3

002 064 405

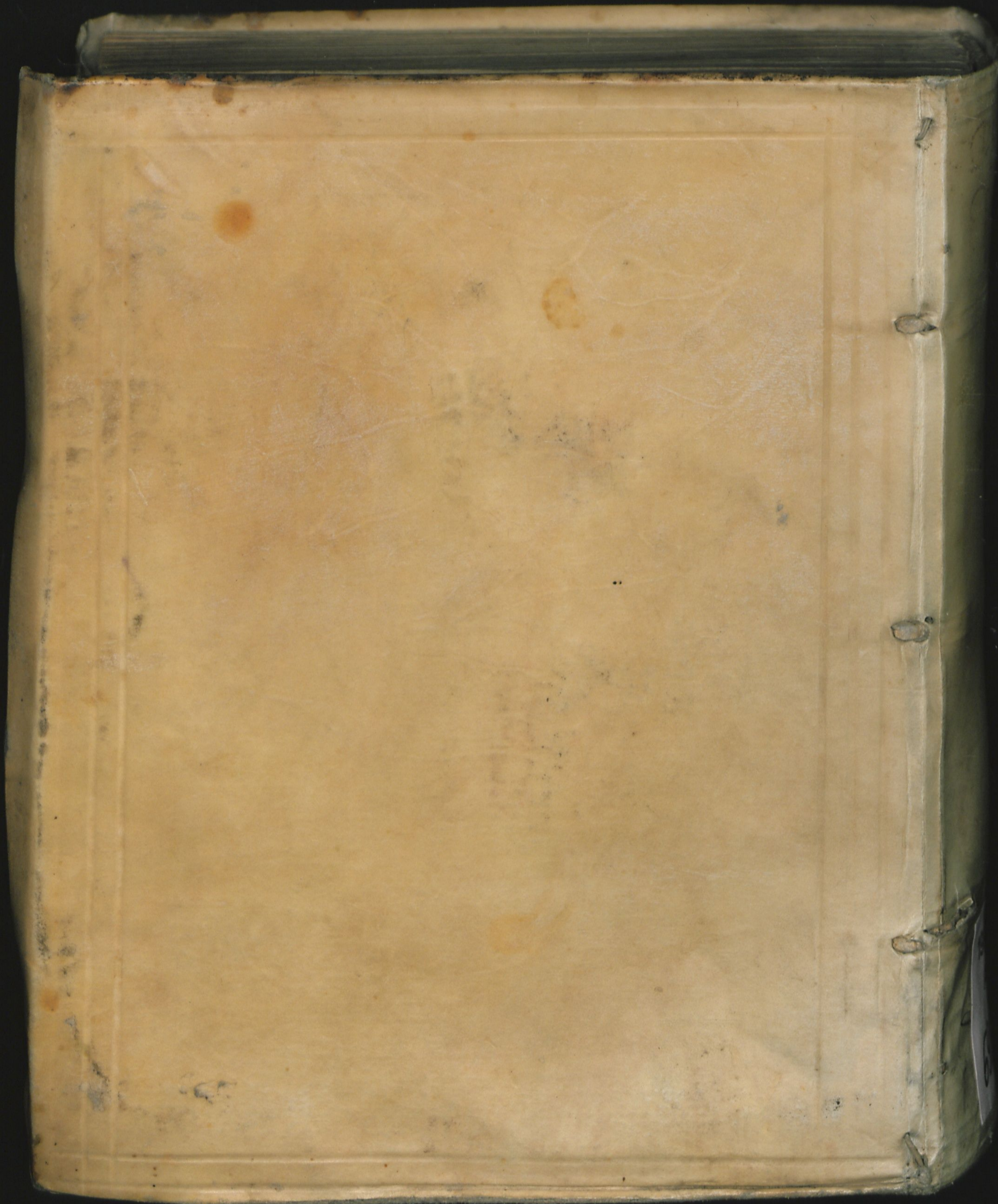

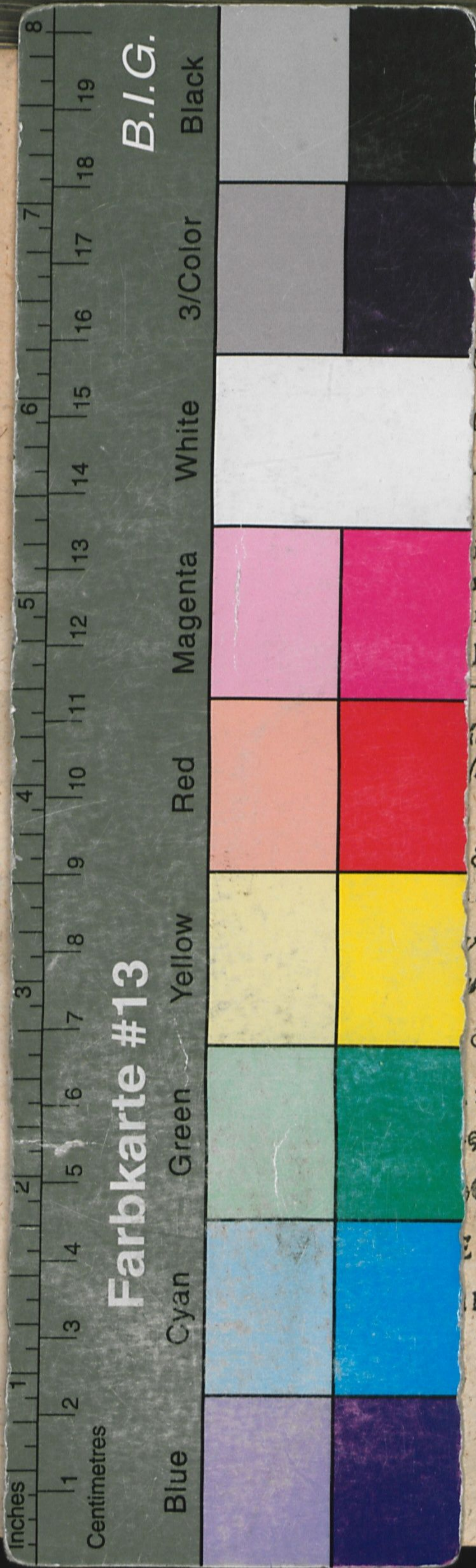
17470c

Retro

VD17

89.

ATIO V.
AMINE
TRIDENTI

NO CHEMNITIO
secundo Decreto
sionis,
I. Capita.

antis Disputationis,
in Linguas populares.
rum.
nterpretandi atq; iudicium.
pturae sensus indagatur.

*seri excutiendam
fidio*

GESNERI
& Professoris in Aca-
Pub: proponit

VI OXENSTIERN
recus.

die 10. Februarij.

20.
επιλύσεως ου γίνεται

ERGÆ,
ngi Meisneri,

